

Гордан Маричић
Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за класичне науке
gordan.maricic@open.telekom.rs

Оригинални научни рад
примљено: 30. мај 2011
прихваћено: 1. октобар 2011

ПОЉУПЦИ БЕЗ БРОЈА – БРАНИК ВЕЧНОЈ НОЋИ: ПЕТА КАТУЛОВА ПЕСМА И ЗА СТАРИМ КАТУЛОМ СИМЕ ПАНДУРОВИЋА

Сажетак: У својој песми број 5, једној од четири, директно или индиректно посвећених бројању пољубаца, Гај Валерије Катул супротставља страстан и интензиван живот вечној ноћи, у ствари, смрти. Такав живот, испуњен небројеним пољупцима и сталним давањем и примањем, лек је и против опаких стараца и зле зависти.

Српски песник Сима Пандуровић, који за мото своје песме *За старим Катулом* узима четири Катулова стиха, рационалан је и доследан песимиста. За њега, такође, једина могућност да се живот издржи је љубав, али и повлачење у самоћу. Треба побећи од људи и друштва, али побећи удвоје.

Кључне речи: Катул, Сима Пандуровић, пољупци, бројање, љубав, смрт, друштво, завист, бекство, испуњен живот.

Мотив бројања пољубаца Гај Валерије Катул провлачи кроз четири своје песме. У две је он централни (5, 8), у два се појављује као одјек, одраз, одговор на прве две (16, 48). На Катула се надовезује Проперције (II 49–50),¹ а цео епиграм, ироничну реплику пише Марко Валерије Марцијал (VI 34).² Ипак, у овом раду бавићу се песмом број 5 (у даљем тексту Пета) и њеним утицајем на српског песника Симу Пандуровића.³

¹ „Док још има дана, сласти се препусти! / Сви пољупци твоји премало су мени!“, у: Секст Проперције, *26 елегија*, Са латинског превели Гордан Маричић и Милица Кисић, Изабрао, коментар и биографију саставио Гордан Маричић, Нови Сад 2006, 38.

² „Љуби ме, Дијадумене, страшно! 'Колико пута', питаш. / Тераш ме да бројим вале океана, / шкољке расуте по обалама Егејског мора, / пчеле што по Кекроповој летуцају гори, / руке и гласове што у пуном одјекују театру, / кад народ намах Цезарово спази лице. / Нећу оно што од вицкастог је Катула Лезбија измолила: ко пољупце мож' да броји, / са жељом тај слабо стоји!“ (Превео Гордан Маричић.)

³ У збирци *О проклета да си улицо Риге од Фере* (Београд 1971, 49–53) Бранислав Петровић има цео један мали циклус *Читајући Катула*, који садржи три песме. Ниједну од њих, нажалост, не могу директно повезати с темом бројања пољубаца. Ипак, једно тенденциозно читање открило би тихи одјек Катулове

И Пету и Седму песму (обе у фалекију⁴) Жан Гранароло (Jean Granarolo) сврстава у „срећне песме“ (Les poèmes du bonheur)⁵, док Милован Данојлић Пету обележава речју „радост“.⁶

Катул је врхунски артист. Снага емоција подстиче интензитет форме.⁷ Али опет, и тај интензитет је под контролом поете и у савршеном је складу. Погледајмо сада Катулову песму, као и превод аутора ових редова:

5
*Vivamus, mea Lesbia, atque anemus,
rumoresque senum seueriorum
omnes unius aestimemus assis!
soles occidere et redire possunt;
nobis cum semel occidit brevis lux,
nox est perpetua una dormienda.
da mi basia mille, deinde centum;
dein mille altera, dein secunda centum;
deinde usque altera mille, deinde centum.
dein, cum milia multa fecerimus –
conturbabimus illa, ne sciamus,
aut ne quis malus invidere possit,
cum tantum sciat esse basiorum.*⁸

*Живимо и волимо се, Лезбијо моја,
за злурад мрмор стараца крутих
не дајмо, мила, ни две ситне паре!
Сунце кад зађе, роди се опет,
а искре наше блесак кад згасне,
у тмини без конца спити се мора.
На целова хиљаду сто ми придодај,
хиљаду нову, и сто још приде,
па хиљаду опет и стотину уште.
Пољупце наше кад скупимо силне,
смешајмо онда све их без реда,
броја да њиног не зна се више:
завист и урок не могу им ништа.*⁹

песме. Песник често броји: „2000 година“, „два пута препливао“, „четири пута препевао“, „20 векова старији“. Помињу се математичари (два пута), а „Лезбија је научила алгебру“. Све је то у песми 1, а у песми 2 „тако приповедају математичари и мудри старци“.

⁴ Једанаестосложни стих, најчешћи међу Катуловим лирским метрима, назван по имену песника Фалекија.

⁵ Jean Granarolo, *Catulle, ce vivant*, Paris 1982, 72.

⁶ Милован Данојлић, „Катулове теме“, у: *Песници*, Београд 2007, 258.

⁷ Charles Segal, *Catullus 5 and 7: A Study in Complementaries*, The American Journal of Philology, Vol. 89, No. 3 (Jul., 1968), 285.

⁸ Латински текст наведен је према издању: Catullus, *Poems*, Edited with Introduction, Revised Text and Commentary by Kenneth Quinn, London 1970, 3–4.

⁹ И слободније, препев (такође Г. М.): „Волимо, Лезбијо, док живот се живи, / приче злобних стараца ко ће да шљиви! / Сунце гасне, мине, да опет сине, / а светлост наша кратког је века:

дуга нас ноћ после ње чека. / Хиљаду ми пољубаца дај, онда сто; / још хиљаду; па сто додај на то;

Већ у првом стиху глаголи *viuamus... atque ametus* изричу полет, подстицај, вапај чак, а између њих, у средини, Лезбијино је име, као обрубљено њима. Вапај јер ће, неминовно доћи *ina nox*, заправо смрт, која је вечна (*perpetua*) и која ће све грубо прекинути и зацрнети. Отуд жудња за животом, жеђ за љубављу и безбројним пољупцима. Јер, када се пољупци преброје, и животу долази крај. Ти силни пољупци (силни и бројем и силином) могу надвладати свако зло, па и оно које потиче од *senum seueriorum*. Шта може то зло (*malus*)? Може, јасно је, да урекне, да баци клетву на песникову и Лезбијину љубав или да је убије одредивши тачан број пољубаца. Безбројни пољупци бране љубав од умирања, као што су безбројни изласци сунца доказ да свет још постоји.¹⁰

Многобројност пољубаца сучељена је с потпуном усамљеношћу једне ноћи, с вечним сном умрлих. Тема песме није само љубав већ и живот. *Viuiamus* је прва реч у песми. Први стих везује живот и љубав, а стихови 4–6 и 7–9 супротстављају љубав и смрт. По Каталу, љубав је суштина живота. Односно, пуноћа страсне и истинске љубави једина може да, макар накратко, надвлада клевете (зле гласове, оговарања) и смрт. Такав, љубављу испуњен, живот прелази границе које су му наметнуте, као што елизије у стиховима 8–9 бришу границе између речи. Љубљеник почиње са сто и хиљаду пољубаца којима додаје још сто и хиљаду, па онда домеће нове хиљаде и стотине (*mille altera, secunda centum, altera mille*). Тако ће, на крају, те бројеве побркати (*conturbabimus illa ne sciamus*, 11). Страст хоће да избрише границе и да у свом понављању и обнављању – премда ограниченом – стекне моћ којом може да се супротстави (једној ноћи) смрти и неограниченој моћи природних циклуса (*soles occidere et redire possunt*, 4).

Два последња стиха Пете нису само одраз празноверног страха, него иду даље и закључују основну тему песме. Насупрот љубавној непромишљености и несмотреном трошењу енергије стоји скривени „неко“ (*ne quis malus*) ко надзире, надгледа (*invidere* у дванаестом стиху има призивак *videre*), пребројава, прерачунава (*tantum sciat*, 13), чија моћ је у томе што зна „тачан“ број.

Противници љубљеника појављују се у другом и дванаестом стиху. То су злобни старци (2) и нека зла и завидна особа (12). Песник их не именује, али ми ове противнике истовремено видимо и као стварне личности и као симболе. *Senes* из другог стиха су, на једном нивоу, конзервативни и „брижни“ чланови друштва (попут стараца у римској комедији) који осуђују љубавни пар. У исто време, они су симболи пролазности живота и енергије која настаје и нестаје (4–6). Завидно *malus* (12) је и стварна особа која може да квари срећу љубљеницима, али и симбол свега онога што може бити душманин једном животу испуњеном страшћу (7–11). Свега трговачког, цицијашког, шићарцијског што сужава слободу, забрањује љубав, гуши осећања.

И једнима и другима Катул поручује колико за њих мари: говоркања злурадих стараца нису вредна ниједног аса (*unius aestimemus assis*, 3). Ту чак нема

потом хиљаду нову и сто на ову. / Па кад хиљаде пребројимо те, / онда их измешајмо све, / да ни ми ни завидљивци не бисмо знали / колики су пољупци по нама пали.“

¹⁰ Steele Commager, *The Structure of Catullus 5*, *The Classical Journal*, Vol. 59, No. 8 (May, 1964), 362.

ни бројања, математике, песник их просто отписује, показујући, у инат традицији, да се и заљубљени каткад баве – макар кад су присиљени – практичним стварима.

Старци опомињу на време, пролазност, краткотрајност среће, разочарање, подсећају на смрт. Они су само људи, њих, као и гласине које шире, може одбацити и занемарити. Али смрт је чињеница коју не можемо порећи. Она пориче нас. Записана је у изласцима и заласцима сунца. Њој само страстан и испуњен живот може да се супротстави. Зато треба живети. Не тврдички бројати и пребрајати, него страсно љубити и пољупце бројати пркосећи аритметици.

Речи које се користе и у пословној и трговачкој комуникацији (не само *aestimemus* и *assis* него и *conturbabimus* и *fecerimus*) Катул употребљава иронично. Песник говори о броју пољубаца само зато да би га новим бројем надмашио и увећао. Он презире и одбацује свет који говори тим пословним, практичним, сувим и алавим језиком. Бежи у свој безбрижан, опуштен, љубављу и страшћу испуњен свет.

Аритметички рачун испуњава стихове 7–9, али њихов емотивни интензитет и стил (посебно снажни ритам алитерација) разбија рационални рачунски рам. Садржај тежи да поништи форму у којој се испољава. „Катул је овде дао конкретно, драматично отелотворење парадоксалне суштине не само љубави него и поезије: превазилажење мере и границе кроз меру и границу“, каже Чарлс Сигал.¹¹

Средишњи део песме (стихови 7–11) обраћа се и реплицира не само трезвеним и уштогљеним старцима спочетка, него и завиднику скраја. Ехо од *sciamus* (11) у *sciat* (13) спретно повезује средину и крај песме. *Senes* су поништени иронијом, с *aestimemus* и *assis*, смрти је супростављен љубављу и страшћу испуњен живот (7–11), а *malus* добија као одговор непресушну и неизмерну енергију.

Љубављу и страшћу испуњен живот мора да подразумева безусловно предавање и безмерно давање. Катул каже Лезбији „дај“, *da*, и то „д“ чује се у *deinde*, ... *dein... dein... secunda... deinde... deinde... dein*. Овде је скривена још једна антитеза: узајамно давање и примање љубљеника супростављено је непријатељству, пакости, инату стараца и незнаног злог завидника.

То „д“ као да трепери кроз векове и стиже и у песму Симе Пандуровића.

ЗА СТАРИМ КАТУЛОМ¹²

*Da mihi basia milia, deinde centum,
Deinde altera milia, deinde secundum centum...*

*Ne quis malus invidere posset
Cum sciet quantum fuisse basiorum.*

Та радозналост, та злоба оголела,

¹¹ Charles Segal, op. cit., 291.

¹² Сима Пандуровић, *Дворана младости*, Изабрани стихови, Избор и предговор Ђуро Гавела, Суботица 1955, 105. Катулови стихови дати су онако како су штампани у овој књизи.

*Злурадост свећа – мрска посада
Слободе наше, што је волела
Живот без мржње и без немира –
Све је то беда, моја премила;
Друштво је тешка, мучна досада,
Коју је хладна судба спремила
За наша срца, робље свемира.*

*А бити без људи, и бити увек сâм,
Зато нам треба бити одвећ јак,
Имати своју веру и свој храм
И храбро ићи кроз пустош и мрак;
Лупати тело, рађавити дух
Кроз низак, тесан и мемљиви трем;
Немати утеху за насушни крух;
Самоћа је увек бол дубок и нѐм.*

*Између очаја самоће и беде
Живота у друштву, живота без боје,
Зар, драга моја, једино не вреде
Часови кад смо бивали нас двоје
Сами, под небом ил' међ четир' зида,
Предани увек вољно једно другом,
Предани без греха, без сумње и стида,
Срећни у брбљању и ћутању дугом?*

*Тада је срећа била чиста, проста,
Задовољство које не наноси гриже;
Било је снаге што из сплина диже,
Љубави, страсти и нежности доста,
И пољубаца, пољубаца много...
Јер то нам треба да би живот био
Ако не разумљив, а оно бар мио,
Да би се – и кратак – издржати мог'о.*

Већ мото песме цитат је из Катула, заправо два цитата (7–8 и 13–14). У четири строфе од по осам стихова, комбинујући дванаестерац, једанаестерац и десетерац, песник се обраћа својој љубави („моја премила“, „драга моја“), дајући један поглед на свет, говорећи о једној емотивној вези, али и не откривајући шта се с том везом догодило, да ли је спољном притиску одолела.

Пандуровић није врхунски артист. Штавише, оштри али према њему благонаклони А. Г. Матош пише да српском песнику „није форма баш најуспелија поред свих видљивих версификаторских напора“.¹³ Јован Скерлић оцењује да је Пандуровић „врло често нејасан, стил му је пун страних речи, стих доста неправилан“.¹⁴ Најзад, Зоран Гавриловић каже да је суморни поета „чак суверено

¹³ Антун Густав Матош, „Лирика Симе Пандуровића“, у: *Фелтони и есеји*, Избор и предговор Радомир Константиновић, Београд 1968, 112.

¹⁴ Јован Скерлић, *Историја нове српске књижевности*, Београд 1967, 455. Беспштедни критик је, с годинама, знатно ублажио своју оцену Пандуровићеве поезије, коју је дочекао текстом *Једна књижевна*

био немаран према форми, често правио насилну риму, квариио и натезао акценте, употребљавао много старих израза¹⁵ приде. Ритам песме *За старим Католом* саплиће се као да су му стопе болне. Каткад се чини да слог недостаје, каткад, опет, да постоји слог вишка.¹⁶ Ипак, и кад се чита, и кад се изговара наглас, песма не оставља утисак нескладне целине, њени су стихови као таласи, каткад дужи, каткад краћи, али увек подложни ритму природе који уво исконски препознаје.

У првој строфи, у прва два стиха, оштра осуда стиже свет који гуши слободу љубљеника: радозналост, злоба, злурадост, мрска посада. Друштво је то као неки велики брод са којег се, у малом чуну, заљубљени пар мора отиснути: на пучину, у непознато, али удвоје.¹⁷ Ипак, песник је приправан, резигниран, не одвећ изненађен, јер све је то „хладна судба спремила / За наша срца, робље свемира“. Једини начин да се избегне мржња и немир, којима нас свет постојано части, јесте да се побегне у самоћу. А то је задатак нимало лак и човек стиче ране и по телу и у души. Постоји, ипак, и један корачај између потпуне самоће и живота с другим људима, „живота без боје“. То је самоћа удвоје.

Часови „двојства“, преданости, у ентеријеру или екстеријеру, без греха, сумње, стида, проведени у брбљању или у „ћутању дугом“ заправо су једини вредни. Срећа не само да постоји него је и чиста, проста, задовољство које не познаје грижу. Тада рађа се снага, која придиже из сплина. Има љубави, страсти, нежности, али надасве пољубаца. Много њих. Једино нам је љубав живот може учинити, ако не разумљивим, а оно милим и помоћи нам да га – макар и кратког – издржимо.

Уљуљкује ритам Пандуровићеве песме као седатив кад почиње да делује. Уљуљкује, али емотивно не понире. То је суштинска разлика између римског и српског песника: Катул је емотиван – колико год се формом обуздавао – а Пандуровић рационалан. За Катула је срећа жив тренутак, за Пандуровића рефлексивна прошлости. Зоран Гавриловић пише да „он није само хладан, језиво хладан песник, који кроти своју емоцију, испољавајући је као ироничан однос према свету“¹⁸. И песников пријатељ А. Г. Матош мислио је слично: „Одвише реалиста, да се буну, одвише скептик, да идеалише и да се обмањује, он је већ рано дошао до песимизма, којему не треба чак ни система, до очајања, којему досађује већ и

араза (Српски књижевни гласник, 1909, XXII, 8; *Писци и књиге*, IV, Београд 1909; Наведено према: Зоран Константиновић, *Биће и језик*, 6, 93).

¹⁵ Зоран Гавриловић, *Предговор*, у: Сима Пандуровић, *Посмртне почаст*, *Изабране песме*, Избор и предговор Зоран Гавриловић, Београд 1968, 15.

¹⁶ Станислав Винавер („Језичке могућности“, у: *Надграматика*, Избор из есеја, Избор и предговор Раде Константиновић, Београд 1963, 162) пише: „Можда песимизам код Симе Пандуровића долази и отуд, што је песник још увек упеван у десетерац, не може да се ритма тог ослободи, а ритам му је тај, нарочито својим отпором и несавладом, сувише тежак, као Вукашину оружје Момчилово... Али, код Симе Пандуровића, остаје ритам мишљења десетерачки, а описују се ствари личне, *које немају толико каменог и гвозденог у себи*, да издрже пригњеч, претег гломазног другог чланка. Као ћерам, он одвлачи, обара, пре но што је захваћена вода чисте поезије.“

¹⁷ Уосталом, и у *Светковини*, Пандуровићевој најпознатијој песми, заљубљени пар одељен је од света својим лудилом, као добровољним изгнанством.

¹⁸ Зоран Гавриловић, нав. дело, 10.

властита интелигенција, вајкајући се у пјесми: 'Ја ћу радо кретен бити'.¹⁹ Шта је узрок томе? Време, друштво, обичаји? Погледајмо, кратко, два песничка живота.

Катул је живео кратко, тридесетак година (87–57/55, или 87–54. г. пре н. е). Његово време бурно је и превратно, бременито дубоким и крвавим променама: Сулина диктатура, Помпејево гушење Серторијеве побуне у Хиспанији, Спартаков устанак и Красов успон, Помпејев рат против гусара, Катилинина завера и Цицеронов конзулат, почетак Цезарове политичке каријере и први тријумвират, освајање Галије и Цезарови походи на Британију и Германију. Без обзира на беду, проскрипције и убиства, Рим живи својим животом. Управо о том животу, јасном одразу моралне и политичке декадансе, распадања свих утврђених вредности, одражавања старих форми без садржаја, много говоре Катулове песме. Песник увиђа „пропаст Рима, а то значи и свијета, таман и безнадан хаос у којему њежна лепршавост врапца више вриједи од свих традицијом потврђених и трулих конвенција“.²⁰ Уз то, сва лажна и екстатична весеља, раскалашне гозбе, дугови и дужници, чудне везе и необична задовољства, мрачни типови, лажни песници, дроље и сводници из Катулових песама одлична су допуна историјским белешкама оног времена.

На Балкану, чини се, свако је време бурно. Дуговечни Сима Пандуровић (1883–1960)²¹ запамтио је два балканска и два светска рата, резолуцију Информбироа, хладни рат, социјалистичку власт, што су само неки најважнији догађаји. Наше поднебље и друштвена стварност су га, сигурно, доброно обележили, одредили његове ставове и назоре.²² „Као што је био песимист, Пандуровић је исто тако био и декадент“, каже Миодраг Протић.²³ Песимист – такав је био његов однос према свету, декадент – тако се односио према друштву. Протић под декадентом, као што је и уврежено било, подразумева један одређени тип отпадника од света и друштва. Пандуровић за свој рационалистички песимизам дугује немачкој песимистичкој филозофији, а за декадентство француској симболистичкој поезији. Негативан однос према свету изродио је негативан однос према друштву. „Код Пандуровића важно је да је његов став према друштву последица његовог става према свету, а не обратно.“²⁴ Чини се да је друштво већа препрека Пандуровићевој него Катуловој љубави. Пандуровић, у ствари, и нема дилему – он живот у друштву одбацује, бира живот удвоје, али мимо друштва, или живот усамљенички. Он је „миран у својој тамници и перверзно задовољан. Изађе ли ван ње, међу људе, у живот, он се брзо растужи и умори и онда натраг, у црну

¹⁹ А. Г. Матош, нав. дело, 107.

²⁰ Dubravko Škiljan, „Gaj Valerije Katul“, u: *Katul, Pjesme, Priredio i preveo Dubravko Škiljan*, Zagreb 1987, 20.

²¹ Види жив и занимљив запис о песнику: Милан Јовановић Стоимировић, *Портрети према живим моделима*, Приредили Стојан Трећаков, Владимир Шовљански, Нови Сад 1998, 167–176.

²² Али, као што је још Протић приметио, то би могао бити предмет једне посебне студије.

²³ Миодраг Протић, „Сима Пандуровић“, у: *Сима Пандуровић*, Приредило Миодраг Протић, Београд 1964, 32.

²⁴ Исто, 33.

тишину свесног мирења са потпуном отуђеношћу“.²⁵ Катул примећује зловне старце и опаке завиднике, против њих се бори, али није радикалан као Пандуровић, прихвата их као нешто нужно и неизбежно. У некој другој песми ће их поткачити, наружити, стихом ојадити.

Над животима нашим надвија се и сенчи их „једна ноћ“. Те сталне претње у песми *За старим Катулом* нема. Живот јесте кратак и треба га издржати, али смрт не прети онако директно као у Катуловој Петој. Пандуровић је, „на линији анти-филистарског декадентства, остављао филистрима чак и бистрину југарње светлости, објављујући себе као песника Ноћи, а не као песника Дана – достојног једино да га он преспава“,²⁶ као у песми *Чести тренуци*. Црви и распадање вребају нас из других Пандуровићевих песама, али овде су их, макар за трен, зауставили и затравили многобројни пољупци. Чак и они минули.

Из песама римског и српског песника као да васкрсавају и две природе. Катул је свестан пролазности и нестајања али би да се бори, да зграби, заустави, да љуби пре свега. Сав је у „сада“, једином времену које нам је дато, намеран да га пољупцима продужи.²⁷ Немогуће је, али покушаће. Чврсто и одлучно, из све своје снаге. Ако и не успе – барем је покушао. Али не мисли о томе, он љуби и љуби. А Пандуровић је песимистичан, резигниран, препуштен, неделатан. „Љубав није светао тренутак радости; понекад изгледа да никад и не постоји у садашњости, већ се доживљава као нешто што је било и пропало, или ће тек бити и – опет пропасти. Пандуровић је ретко признавао конкретно, актуелно постојање љубави, јер је она смрт за садашњост и наговештај смрти за будућност.“²⁸ У песниковом опусу, у којем „суморно веје одрицање, или, још суморније јасно и рационално одзивања негација живота“,²⁹ *За старим Катулом* је једна оптимистична и борбена песма. Пулсира из ње живот, слабо али уједначено, позива на љубав или, макар, на сећање на њу. Уосталом, самоћа чека. У њој се почиње, с њом се завршава. А дотле...

²⁵ Зоран Гавриловић, нав. дело, 17.

²⁶ Радомир Константиновић, „Сима Пандуровић“, у: *Биће и језик* у искуству српске културе двадесетог века, 6, Београд 1983, 94. Константиновићевој разложној и аргументованој вивисекцији (на деведесет две стране) одолео је мало који песник, па није ни Сима Пандуровић. Слагали се ми или не с Константиновићем, и овај есеј је незаобилазан.

²⁷ Милован Данојлић, нав. дело, 258: „Катул се не погађа ни са вечношћу ни са сутрашњицом; он је сав у тренутку који протиче, и који му доноси час радост, час бол.“

²⁸ Зоран Гавриловић, нав. дело, 11.

²⁹ Исто, 8.

Извори и литература:

Извори:

- Catullus, *Poems*, Edited with Introduction, Revised Text and Commentary by Kenneth Quinn, London 1970, 3–4.
- Пандуровић Сима, *Дворана младости*, Изабрани стихови, Избор и предговор Ђуро Гавела, Суботица 1955, 105.
- Секст Проперције, *26 елегија*, Са латинског превели Гордан Маричић и Милица Кисић, Изабрао, коментар и биографију саставио Гордан Маричић, Нови Сад 2006, 38.
- Петровић, Бранислав, „Читајући Катула“, у: *О проклета да си улицо Риге од Фере*, Београд 1971, 49–53.

Литература:

- Винавер, Станислав, „Језичке могућности“, у: *Надграматика*, Избор из есеја, Избор и предговор Раде Константиновић, Београд 1963, 162.
- Гавриловић, Зоран, *Предговор*, у: Сима Пандуровић, *Посмртне почасти*, Изабране песме, Избор и предговор Зоран Гавриловић, Београд 1968, 5-19.
- Granarolo, Jean, *Catulle, ce vivant*, Paris 1982.
- Данојлић, Милован, „Катулове теме“, у: *Песници*, Београд 2007, 255-264.
- Јовановић, Стоимировић Милан, *Портрети према живим моделима*, Приредили Трећаков Стојан, Шовљански Владимир, Нови Сад 1998, 167–176.
- Константиновић, Радомир, „Сима Пандуровић“, у: *Биће и језик у искуству српске културе двадесетог века*, 6, Београд 1983, 93-183.
- Lyne, R. O. A. M., *The Latin Love Poets, From Catullus to Horace*, Oxford 1980.
- Maričić, Gordan, *Ljubav sva u dvostih stane* (Katulova pesma broj 85), Blic Knjiga, br. 74, godina II, Beograd, 14. mart 2010.
- Матош, Антун Густав, „Лирика Симе Пандуровића“, у: *Фелтони и есеји*, Избор и предговор Радомир Константиновић, Београд 1968, 106-115.
- Протић, Миодраг, „Сима Пандуровић“, у: *Сима Пандуровић*, Приредио Миодраг Протић, Београд 1964, 9-35.
- Segal, Charles, *Catullus 5 and 7: A Study in Complementaries*, The American Journal of Philology, Vol. 89, No. 3 (Jul., 1968), 284-301.
- Скерлић, Јован, *Историја нове српске књижевности*, Београд 1967, 455-456.
- Commager, Steele, *The Structure of Catullus 5*, The Classical Journal, Vol. 59, No. 8 (May, 1964), 361-364.
- Škiljan, Dubravko, „Gaj Valerije Katul“, у: *Katul, Pjesme*, Priredio i preveo Dubravko Škiljan, Zagreb 1987, 20.

GORDAN MARIČIĆ

**COUNTLESS KISSES – RAMPART AGAINST ETERNAL NIGHT:
POEM FIVE BY CATULLUS
AND AFTER OLD CATULLUS BY SIMA PANDUROVIC**

Summary

In his *Poem Five*, which is one of the four poems directly or indirectly devoted to counting the kisses, Gaius Valerius Catullus contrasts a passionate and intense life of eternal night with the reality of death. Such a life, filled with countless kisses and a continuous giving and receiving, is a medicine against wicked old men and evil envy.

A Serbian poet Sima Pandurovic, who uses Catullus' four verses as the motto for his poem *After Old Catullus*, is a rational and consistent pessimist. For him as well, the only option to survive life is to love and retreat into solitude. There should be a getaway from people and society, but a getaway for two.

Keywords: Catullus, Sima Pandurovic, kisses, counting, love, death, society, envy, getaway, fulfilled life.